

jük. A primitív társadalmakról már szözlottunk. A monopolisztikus földjáradékra felépített társadalom fejlődését a földmegmunkáló erő — melyet az ókorban rabszolgának, középkorban jobbágnak neveztek — megszerzése és lekötése jellemzi. Róma hódít, hogy a leigázott szabad paraszt adót fizessen neki, rabszolgájává válják. A hódítást mindtovább kiterjeszti, nemcsak azért, hogy mégtöbb rabszolgája legyen, hanem azért is, hogy a rabszolga ne tudjon idegen földre elmenekülni és a hódító így esetleg elessék a földjáradéktól. A kezdetleges rabszolgaság-különböző okokból nem biztosítja a földjáradék biztonságát, nem teszi lehetővé a földjáradék emelését. Utóbbira egyedüli módszer a rabszolga röghöz kötése. Ezért a rabszolgát a feudális gazdálkodás „érdekeltté tette munkája hozadékában“. A feudális társadalom továbbfejlődése megszünteti a jobbágyok eladhatóságát, elhajtását, a rablóhadjáratokat a szomszédok ellen, és a rabló-rajta-csapásokat a kereskedőkre, másrészt a földjáradék gyakran kevesebb, mint a költségek; más jövedelmi forrásokra kellett szert tenni. Ez a középkor örökös háborúskodásainak oka.

Takács István

(Folyt. köv.)

Világszemle

A nyugati harctéren a háborúskodó felek még egyetlen említésre méltó támadást sem hajtottak végre. A két földalatti védővonal mögött hősi védekezésre elszántan állanak a hadseregek és valószínű, hogy még hónapok, talán évek is el fognak múlni a nagy várakozásban, hogy a másik támadjon. Melyik fél fog támadni? Ha a hadvezetőségektől függne, talán egyik sem. Vajjon a föld belsejében is ilyen tétlenek az ellenfelek? Ki tudja? Lehetséges, hogy a földalatti aknák hosszú kilométereit ássák egymás véderővezete alá és hatalmas robbantások fogják majd az igazi harc kezdetét jelenteni. Ha 100 kilométerek hosszában egész városokat, vasúti hálózatokat vittek a föld alá, úgy 30—40 kilométeres aknafolyósók kiásása nem ütközik nagyobb nehézségbe és idő is van hozzá. Természetesen ezek a gondolatok csak a fantázia szüleményei, de már az elmúlt világháborúban nem egy esetben aknázták alá az ellenséges hadállásokat, tehát kézenfekvő, hogy ha az ellenfelek a föld felett nem merik nekiküldeni csapataikat az ellenfél vonalainak, lehetséges, hogy a föld alatt fogják megkísérelni „a lehetetlent.“ Egyelőre 1—2 szakasznak a felderítő őrzárata már feltűnést keltő esemény a harctéren. Vagy pedig az ellenfelek nem is a szárazföldön fogják a döntést kicsikarni?

Talán a levegőben?

A lengyel polgári lakosság megismerkedett a „totális“ háborúval. Városokat, falvakat, sőt tanyákat is bombáztak a német repülők. Viszont halálbüntetés vár most arra a német repülőre, aki nyílt városra bombát mer dobni. A szövetségesek sem merik a totális há-

borút kezdeni. Érthető ez a kölcsönös lovagiasság, saját városait félti mindegyik ellenfél, mert tudja, hogy a másik a kölcsönt vissza tudja fizetni. A kölcsönös félelem nem engedi „elvadulni“ a háborút. De jaj annak a résznek, amelyik valamilyen oknál fogva légi haderejét nem tudná használni! A kölcsönös kímélet az egyoldalú és a legnagyobb kíméletlenségbe csapna át.

Talán a tengeri háború hozza meg a kívánt döntést?

Kötte hisszük, Bravúrok a háborúkban mindig voltak és lesznek. És ha a németeknek sikerült is — hosszú orrt mutatva az angoloknak — a Brement hazahozniok, a tengeri utakat mégis elzárták előlük, viszont az akna és a tengeralattjáró háború még sem tudja Anglia tengeri forgalmát és uralmát a tengereken megbénítani. És bármennyire is tudná Németország a tengeri háborúnak ezt a módját folytatni, a kívánt célt nem tudná elérni.

Anglia blokádja Németország ellen szörnyű fegyver lenne... ha Németország határai a semlegesek felé nem lennének nyitva és azon felül a Szovjetekkel való kereskedelmi megállapodások hosszas tárgyalás után a befejezéshez nagyon közel állanak. A blokád legelső sorban a semleges államokat érinti. Nagyon kellemetlenül érinti...

Úgy néz ki a dolog, hogy a Szövetségesek gazdasági téren akarják a döntést kierőszakolni. Hosszú évekre szóló terv, ami, ha sikerül, a Szövetségesek részére nem is rossz üzlet, Rosszul fejeztük ki magunkat. A Szövetségesek tőkés osztálya részére. Egy pillanatra se felejtjük el, hogy ez a háború kizárólag a tőkés osztályok háborúja és a munkásságnak, földműves szegénységnek csak annyi köze van hozzá, hogy ő hozza a legnagyobb áldozatot.

Mi a Szövetségesek terve? A Föld egész iparát és kereskedelmét — már amennyire és ahol az lehetséges — ellenőrzésük alá venni. A Föld minden nyersanyagát felvásárolni, hogy minden állam, mely bármely cikkben behozatalra szorul, csak a Szövetségeseknél vásárolhasson. Minden szállítmányt, mely német származású, elkoboznak és elárvereznek, már pedig az árveréseken az árú értéken alúl szokott gazdát cserélni. Jóval értéken alul. És így az angol és francia árverezők még külön is fognak a háborún keresni.

Az egész vonalon keresnek. A nyersanyagok felvásárlásával monopolizálják a nyersanyag-piacot. A semleges államok lakossága, akarva nem akarva hozzá fog járulni a háború költségeinek megtérítéséhez. De ennél sokkal nagyobb veszély fenyegeti a semleges államokat.

Németország élet-halál harcot vív. Amint láttuk, a harc egyelőre nem a haremzőkön folyik. Ebben a borzasztó gazdasági háborúban minden eszközzel védekeznie kell. Hogyan védekezzék? Csak úgy, hogy az őt körülvevő semleges államokból a háború folytatásához és a lakossága élelmezéséhez szükséges mezőgazdasági és részben ipari termékeket be tudja szerezni. Igen ám de a semleges államok nyersanyagszükségleteiket előbb-utóbb csak a Szövetségeseknél

fogják tudni beszerezni és biztosra vehető, hogy a Szövetségesek idővel azt a semleges államot, mely Németországnak „segít“, ki fogja zárni a „vevői“ közül. Ne számítson egy állam sem ebben a végeredményben öldöklő harcban kíméletre. Sem az egyik, sem a másik oldalról. A legokosabb az lenne, ha a semleges államok a háború tartamára fűtyülnének az egész külkereskedelemre és azt mondanák: Abból élünk, amink van, nem adunk el semmit és nem is veszünk semmit, csak hagyjatok békében. Tudjuk, hogy angolok, franciák és németek együtt és külön-külön a világ első nemzetei vagytok, kultúrátok és civilizációtok igazán a legelsőbb, rajtatok kívül csak barbárok élnek ezen az elvadult földön, de hagyjatok bennünket most egy pár évig barbárságunkban és elmaradottságunkban békében és akkor jelentkeztek megint, ha már megmentettétek az európai kultúrát és civilizációt. Egyelőre elégünk van belőletek, mert nagyon is félünk, hogy a „kultúra és civilizáció“ szolgálatába fogtok bennünket állítani. És akkor nagyon, de nagyon meg fogjuk érezni ezt a sokat emlegetett kultúrát és civilizációt.

De hagyjuk a jövőt és inkább figyeljük a jelent, amelyből a jövőre úgyis sok következtetést lehet levonni. A legérdekesebb Olaszország viselkedése. Egyrészt szidja az oroszokat, mint a bokrot, másrészt nem győzi eleget hangoztatni, hogy a tengely az ő részére nem szűnt meg, sőt a tengely Olaszország szemében „erősebb, mint valaha.“ Ez olyan nyiti-esuki politika. Olaszország azt az ajtót fogja a kellő pillanatban becsukni, amelyik az adott esetben érdekeinek meg fog felelni. Ha németbarát, úgy nem vicсорíthatja a fogait az oroszok felé, ha meg ellensége a szovjeteknek, úgy a németek felé nem hangozthatja a nagy barátságot. Különösen aláhúzzák az olasz politikusok Olaszország nagy érdekelttségét a Balkánon.

Különös helyzetbe került a Balkán. Világpolitikai jelentőségre tett szert. A Szövetségesek kereskedelmi küldöttségei sorra járnak a Balkán államait: felvásárolni minden lehetőt és csetőt a németek elől. Bizonyos, hogy egyébről is folynak tárgyalások ott, ahol már ilyen tárgyalásokra alkalmas a talaj. Törökország a Szövetségesek mellé állt. Magyarország és Jugoszlávia között egyre erőteljesebb a barátság. Görögország kibékült Olaszországgal. Megoldatlan „helyi“ probléma a román-magyar és a román-holgár ellentét. A nagy kérdés ott van, hogy ezek az ellentétek „helyi“ vagy világviszonylatban fognak elintézését nyerni. Hogy ezeket az ellentéteket el kell intézni, abban egyetért mindenki — kivéve a románokat, akik azon a nézetten vannak, hogy így jó, ahogy most van. Bizonyos, hogy a Balkán összes politikusaira a legnagyobb felelősség hárul a béke megőrzését illetőleg. Rossz szomszédság török átok. Már pedig egy háborút viselő állam, mégha jóindulatú is, nem a legjobb szomszéd.

Rá kell mutatnunk a Balkán roppant nagy stratégiai jelentőségére is, mely egy pillanatra sem engedni, hogy a háborút viselő államok szemüket levegyék róla.

A Balkánon keresztül vezet az út — stratégiaailag úgy Berlin,

fogják tudni beszerezni és biztosra vehető, hogy a Szövetségesek idővel azt a semleges államot, mely Németországnak „segít“, ki fogja zárni a „vevői“ közül. Ne számítson egy állam sem ebben a végeredményben öldöklő harcban kíméletre. Sem az egyik, sem a másik oldalról. A legokosabb az lenne, ha a semleges államok a háború tartamára fűtyülnének az egész külkereskedelemre és azt mondanák: Abból élünk, amink van, nem adunk el semmit és nem is veszünk semmit, csak hagyjatok békében. Tudjuk, hogy angolok, franciák és németek együtt és külön-külön a világ első nemzetei vagytok, kultúrátok és civilizációtok igazán a legelsőbb, rajtatok kívül csak barbárok élnek ezen az elvadult földön, de hagyjatok bennünket most egy pár évig barbárságunkban és elmaradottságunkban békében és akkor jelentkeztek megint, ha már megmentettétek az európai kultúrát és civilizációt. Egyelőre elégünk van belőletek, mert nagyon is félünk, hogy a „kultúra és civilizáció“ szolgálatába fogtok bennünket állítani. És akkor nagyon, de nagyon meg fogjuk érezni ezt a sokat emlegetett kultúrát és civilizációt.

De hagyjuk a jövőt és inkább figyeljük a jelent, amelyből a jövőre úgyis sok következtetést lehet levonni. A legérdekesebb Olaszország viselkedése. Egyrészt szidja az oroszokat, mint a bokrot, másrészt nem győzi eleget hangoztatni, hogy a tengely az ő részére nem szünt meg, sőt a tengely Olaszország szemében „erősebb, mint valaha.“ Ez olyan nyiti-esuki politika. Olaszország azt az ajtót fogja a kellő pillanatban becsukni, amelyik az adott esetben érdekeinek meg fog felelni. Ha németbarát, úgy nem vicсорíthatja a fogait az oroszok felé, ha meg ellensége a szovjeteknek, úgy a németek felé nem hangoztathatja a nagy barátságot. Különösen aláhúzzák az olasz politikusok Olaszország nagy érdekelttségét a Balkánon.

Különös helyzetbe került a Balkán. Világpolitikai jelentőségre tett szert. A Szövetségesek kereskedelmi küldöttségei sorra járnak a Balkán államait: felvásárolni minden lehető és chetőt a németek elől. Bizonyos, hogy egyébről is folynak tárgyalások ott, ahol már ilyen tárgyalásokra alkalmas a talaj. Törökország a Szövetségesek mellé állt. Magyarország és Jugoszlávia között egyre erőteljesebb a barátság. Görögország kibékült Olaszországgal. Megoldatlan „helyi“ probléma a román-magyar és a román-holgár ellentét. A nagy kérdés ott van, hogy ezek az ellentétek „helyi“ vagy világviszonylatban fognak elintézését nyerni. Hogy ezeket az ellentéteket el kell intézni, abban egyetért mindenki — kivéve a románokat, akik azon a nézetten vannak, hogy így jó, ahogy most van. Bizonyos, hogy a Balkán összes politikusaaira a legnagyobb felelősség hárul a béke megőrzését illetőleg. Rossz szomszédság török átok. Már pedig egy háborút viselő állam, mégha jóindulatú is, nem a legjobb szomszéd.

Rá kell mutatnunk a Balkán roppant nagy stratégiai jelentőségére is, mely egy pillanatra sem engedí, hogy a háborút viselő államok szemüket levegyék róla.

A Balkánon keresztül vezet az út — stratégiaailag úgy Berlin,

mint London felé, London felé azért, mert a Szuezi csatornához a Balkánon keresztül lehet hozzáférközni . . . minden jótét lélek dicserje az Urat. A Balkán államok békepolitikája csak akkor juthat igazán érvényre, — az érdekük meg csak a béke politikája lehet — ha szorosán összefognak és azonosítják érdekeiket. A „helyi“ problémákat vagy oldják meg a legsürgősebben békésen, vagy tegyék azokat félre „jobb időkre“, nehogy kis családi ügyeik miatt tönkremenjenek.

Finnország háztetejére felszállott a piros kakas. A finn-orosz háború a világ összes tőkés államait — a demokratikusokat épp úgy, mint a kevésbé demokratikusokat — a tajtékezésig feldühösítette. Olyan sajtó- és rádió-hadjárat indult meg a Szovjetek ellen, amilyent a világ még nem látott. Mi az, hogy Japán megtámadta Kínát? Semmi. Mi az, hogy Németország és Olaszország vérbefojtotta a spanyol népköztársaságot? Semmi. Mi az, hogy Olaszország megszállta Albániát? Az mind semmi. De az orosz beavatkozás olyan fürgévétette a Népszövetséget, mintha ez a születésében már kiüregedett, angol-francia fennhatóság alatt álló intézmény a legszebb korát élné. A Népszövetség kirekesztette tagjai sorából a Szovjeteket, a kirekesztők között voltak a lengyelek is (a szegény Négustól beszédtek a tagdíjakat, de be sem engedték az ülésterembe). Ja ezen a világon csak a szabadalmazott és mindenkitől jóváhagyott hódítóknak szabad valódi és képzelt érdekeiket megvédeni.

Mindenesetre gondolkodóba ejti az embert az a tény, hogy a népszövetségi ülésen olyan tagállamok is résztvettek, amelyek a Szovjettel barátságos viszonyban állanak. Sőt, mi több, függnek a Szovjetuniótól! — hogy csak a balti államokat és Kínát említsük meg. Ha tehát a Szovjetunió mindenáron a Népszövetségben akart volna maradni, azt ezeken az államokon keresztül elérhette volna. Tudott dolog, hogy a népszövetségi határozatok csak akkor jögerősek, ha egyhangúak. Mihelyt egyetlen tagállam a felvetett javaslat ellen szavaz, az intézmény határozatképtelen. Mármost, a Szovjetunióknak nem került volna sokba valamelyik tőle függő államot arra bírni, hogy a Népszövetségben a kizárási indítvány ellen szavazzon. Az egész világ polgári sajtója előre látta ezt és már be is jósolták, hogy ismét csak félmunkát fognak Genfben végezhetni. Nem így történt. És hogy nem így történt, az nemcsak a nyugati nagyhatalmaktól, hanem a Szovjettől is függött.

Úgy látszik, a szovjet külpolitika szakít a régi módszerekkel, otthagyja a Népszövetséget és talán a paktumok politikáját is, de azt a következtetést levonhatjuk, hogy a Szovjetunió elég erősnek érzi magát új külpolitikai programjának, mely a lengyel háború óta határozott irányt mutat, keresztülvitelére.

Mi történt ott a csikorgó északon? Csak nem ijedtek meg a Szovjetek a kis Finnországtól? Tényleg szükséges volt a Szovjetek részéről a finnekkel ügyeiket így tisztázni?

A kis Finnország nem is olyan kicsi. Területe pontosan 388.217 négyzetkilométer. A Szovjetekkel kb. 1200 km. közös szárazföldi határa van. A Meyers Universal Atlaszában így emlékeznek meg Finnországról: Politikai-földrajzilag Finnország, mint Európa, de különösen Középeurópa fellegvára játszik nagy szerepet a bolsevizmus ellen . . . Hát emiatt a szerep miatt tört ki az egész finn kérdés. Igaz, hogy Európában a vezető hatalmak ezidő szerint egymás haját cibálják, így egy bizonyos ideig a munkások államát nem fenyegeti veszély, azonban a Szovjetek tárgyalásai a Szövetségesekkel elég sok adatot szolgáltatottak arra nézve, mit várhatnak az oroszok adott esetben Európától. A Szovjeteket nagyon is érdekli, milyen álláspontot foglalnak el szomszédjaik egy szovjetellenes háború esetén. Már pedig egy 1200 km-es front-többlet sehogyan sem lehetett inyére a vörös vezérkarnak. A finnek nem akarták megérteni, hogy Európában új korszak vette kezdetét és hogy Finnország nem lehet többé az európai tőkés társadalom fellegvára, hanem fordítva: már az ő határainál kell megtorpannia egy szovjetellenes támadásnak. Vagyis Finnország megtámadásával lehet csak a Szovjetek ellen a háborút északon is megkezdeni. Az idők szavát a háború utáni győztes finn ellenforradalmi vezérek nem tudták és nem is akarták megérteni. Az események aztán gyors egymásutánban következtek.

A harc kimeneteléhez kétség nem fér, erre nem is terjeszkedünk ki, csak önkéntelenül is olyan alkalom kívánczik a spanyol polgárháborúval való párhuzamítéltre, hogy ezt nem is volna szabad elszalasztani.

A spanyol Népköztársaság nem volt még árnyalatában sem bolsevista. Demokratikus népköztársaság volt, becsületes és kevésbé becsületes polgári politikusok köztársasága volt ez, mely választások alapján nyert nagy többséget. Francó tábornok úr fellázadt a hivatalos kormány ellen és német, meg olasz segítséggel háborút indított saját hazája ellen. A Népszöveféség fővédnökei, Francia- és Angolország óriási ravaszságuk teljes igénybevételével megteremtették a benemavatkozási bizottságot és megtiltottak úgy a kormány, mint Francó részére mindennemű szállítást. Ezt a tilalmat a franciák és az angolok be is tartották, de nem akadályozták meg, hogy az olaszok és németek teljes erejükkel ne támogassák Francót, amíg a Népköztársaság hősie harc után el nem bukott.

Bezzeg Finnország esetében másként jártak el. Felszólították az egész világot, mindenki úgy segítse a finneket, ahogyan csak tudja. A világ összes tőkés államai megmozdultak, jajveszékelésük betölti a világegyetemet! Mentsétek meg Finnországot!

Szerezze előfizetőket lapunknak!

Nem volna teljes a beszámolónk, ha nem emlékeznénk meg arról a hatásról, melyet a kizárás Szovjetországban váltott ki. A Szovjeteket a kizárás nem lepte meg. Megállapították, hogy a kizárás mellett leszavazott országok összlakossága nem tesz ki többet, mint 132,000,000-t, viszont a Szovjetek lakosainak a száma 183,000,000 tesz ki. A Népszövetség ezzel a határozattal — szerintük — megadta saját magának a kegyelemdőfést, végleg bebizonyítva, hogy a Népszövetség Anglia és Franciaország vak eszköze. A kizárás a Szovjeteket teljesen felszabadította még a legcsekélyebb felelősség alól is és most szabad a kezük. Hogy mit értenek szabad kéz alatt, azt nehéz megmondani. Bizonyos, hogy a Szövetségesek nem üzenték meg a háborút a Szovjeteknek, sőt nem is szakították meg a diplomáciai viszonyt sem. Kérdés, hogy erre a lépésre sor fog-e kerülni. A Szövetségesek egyelőre nem nagyon óhajtják a háborút a Szovjetekkel, viszont a kizárás óta a Szovjetek hangoztatják, hogy a Szövetségesek és Törökország közötti megállapodás egyik titkos pontja egy közkeleti hadsereg felállítását írja elő. Ezen hadsereg létszáma 7—800.000 legyen és célja kimondottan szovjetellenes.

Inenü a Török Köztársaság elnöke épp most megy Törökország keleti határára inspekciós körútra és más fontos és nem nagyon fontos jelenségek itt is, ott is kisebb nagyobb fellegeket vonultatnak fel a keleti égre... Vihar van készülóban? Új vihar, mely méreteiben még nagyobb lesz, mint az eddigi összes viharok? Vagy csak kulisszákat tologatnak? Kulisszákat, hogy az eljövendő eseményekhez megteremtsék a szükséges hangulatot?

Közben sehol egy jel, mely a béke lehetőségére engedne következtetni! Ami megmutatkozott, az is tragikomikumba fulladt. A holland—német határon a németek elfogtak 2 angol „ügynököt“. az angol kémiszolgálat két emberét — a németek szerint. Viszont ezen két úri embernek a szerepe nem is lehetett annyira a hadititkok kípiszkálása, mint inkább titkos diplomáciai szolgálat. Ők azt mondják,

**Terjeszd a jugoszláviai
magyar dobozók
egyetlen folyóiratát
a K i d-at!**

hogy a békekötés miatt volt valami zavaros megbízatásuk, a különös a dologban az, hogy Hollandia egy ezredet adott melléjük kíséretnek. Képek mellé, még angol képek mellé adnak a semlegesek katonai kíséretet. Az egész ügy nagyon homályos, volt ott lövöldözés is, meg emberrablás is... Modern békekíséret, ahol a közvetítőket elhurcolják? Vagy valami nagy félreértés történt? Vagy a müncheni merénylet borította fel a szép tervet?

És ha az ellenfelek tényleg ki akarnának békülni, miért titokban? Kinek nem szabad tudni, hogy hirtelen ki is „törhet“ a béke? Talán ez is a magyarázata annak, hogy a Szovjetek fittyet hányva a borzalmas sarki hidegeknek, minél előbb a népkormányt akarják látni Helsinkiben.

Ril

Figyelő

A f ö l d

„A paraszt földéhsége és a munkás kultúrszomja a jövő magyar történelme alapjai“ — írta Juhász Gyula egykor és mondatát ma talán úgy is módosíthatjuk, hogy a paraszt földéhségének kielégülése a feltétele annak, hogy a jövő magyar történelme legyen.

Előttünk egy nagyszerű és emberséges hódítás feladata áll: népünket meghódítani a nemzet egész számára s népünknek utat engedni arra, hogy hazánk földjét meghódítsa a maga számára. Kis népek imperializmusa befelé mutat — és ennek a befelé való imperializmusnak első és talán egyetlen anyagi feladata, hogy engedtessek meg a magyar földnek meghódítása a magyar paraszt által, e szép hódítás, melynek nyomán nem prefektusok érkeznek és nem tisztogatás következik, hanem kertek teremnek, porták virulnak ki, házak vidámodnak, arcok gömbölyvednek és kis magyar családok bizakodóbban néznek a jövő elé. Mily tüntetően szép és meghatóan emberséges feladat lenne ez a mai világban, mely csodálatos és magyarnak való feladat, akkor „amikor minden török szakad“ itt ren-

det csinálni ebben a százados kérdésben, melynek társadalmi igazságtalansága annyi történelmi igazságunkat teheti súlytalanná s melynek léte nemcsak népi jólétünket, hanem nemzeti szabadságunkat is veszélyezteti.

Nézzenek magukba a kiváltságosok, vessék ki magukból a régi frázisok mákonyát és fontolják meg egyszerűen a kérdést: mi erősebb bástya mehez időkben: a társadalom egyensúlyozottsága, vagy az előjogok papírfalai? Tartsanak lelkiismeretvizsgálatot, amíg tarthatnak és fontolják meg a merevség és maradiság minden lehető következményeit és gondolják végig, hogy milyen világban élünk, milyen szorítások között, s mennyire teljesedett az utolsó hónapokban minden, ami valószínű volt s mennyire elmaradt mindannak a bekövetkezése, amit valószínűnek tartottak. Nézzenek Európára térképére s benne a kised Magyarországra, mérjék meg a jövő lehetőségeit s ne illúziók szerint! És vonják le a következtetéseket, lehető hirtelenséggel s amit — elég szomorú ez — nem csináltak meg emberségből és előre-